

EMBER ÉS TÁRSADALOM 1 +40
48

TÁRSADALOMISMERET 1 +0
8

TÁRSADALOMISMERET

3-4. évfolyam

A *Társadalomismeret* tanterv az *Értékközvetítő és képességfejlesztő program (ÉKP)* keretei között a 3-6. évfolyam számára kimunkált, a gyakorlatban kipróbált és a NAT-hoz igazított részletes tanterv. A tanterv és taneszközeit használhatják, választhatják azok az iskolák (pedagógusok), akik az *Értékközvetítő és képességfejlesztő program* és pedagógiája szerint dolgoznak. (Az itt közölt tanterv szerves folytatása az 5-6. évfolyam számára készült *Társadalomismeret* tanterv, a 7-8. évfolyam számára kidolgozott *Társadalmi, politikai, jogi és államtani ismeretek* tanterv.

Javasolt óraszámok

Évfolyam	1.	2.	3.	4.
Heti óraszám			E	E

Az ÉKP tanterv és a NAT viszonyának jellemzői

A *Társadalomismeret* tanterv az **Ember és társadalom** műveltségi területre terjed ki. A *Társadalomismeret* tanterv a NAT műveltségi területek oktatásának *kiemelt fejlesztési feladatai* közül a **Környezeti nevelés, a Felkészülés a felnőtt lét szerepeire, az Európai azonosságtudat**, valamint a **Hon- és népismeret** követelményeinek teljesítését segíti.

A tanterv jellemzői

A *Társadalomismeret* tantárgy tanulása bevezetést ad a *társadalmi cselekvések, jelenségek világába*, hozzájárul azok megértéséhez. A tanulók aktív módon, életközeli feladatok révén nyernek beavatást a társadalmi változások mikéntjébe. Mindez azonban két, egymáshoz kapcsolódó, egymást kiegészítő alapszempontra figyelembevételével lehetséges csak. Egyfelől a *mindennapi rutincselekvések* számbavétele, másfelől a mindenkor szükségszerűen megjelenő *kritikai beállítódás* válik a *Társadalomismeret* tanulása során jelentőségteljessé. Ezek egybevethetőek az egyéni és társadalmi célokkal, pozíciókkal, s megadhatják a szándékolt és nem-szándékolt cselekvések értelmezési kereteit. S mindennek folyamánként bemérhetjük az *erkölcsi intencionalitás* minőségi elemeit is, amelynek hangsúlyozása semmiképpen sem elhanyagolható szempont. Ezáltal a *Társadalomismeret* tanulása lehetőséget nyújt a *leíró, külső-szemlélő (megfigyelő)*, majd a *résztevő-értékelő magatartás* elsajátítására, amelyek komoly szocializációs lehetőségeket rejtnek magukban.

A tanterv alkalmazásához szükséges feltételek

A *Társadalomismeret* tanítói diploma birtokában bárki taníthatja. Különösen szerencsés, ha szociológiából, politológiából, jogtanból, ökonómiából *felkészült*, vagy legalább e problémakörök iránt érzékeny pedagógus vállalkozik a feladatra. A tanterv különösebb tér- és időszervezést nem igényel. A tanterv tanuláshoz-tanításához *saját fejlesztésű tankönyvek és tanítási segédletek* állnak rendelkezésre, amelyek egy része a tankönyvpiacra már megtalálható.

A társadalomismeret tanulásának céljai a 3-4. évfolyamon

A társadalomismeret tanulási céljainak meghatározásakor kiindulópontnak tekinthetjük a modern társadalmak dinamikusan változó pozícionáltságát, azaz a társadalom *önfenntartása, újratermelése, illetve átalakulása közötti viszony* értelmezését. A társadalomismeret tantárgy tanulása bevezetést ad a *társadalmi cselekvések, jelenségek világába*, hozzájárul azok megértéséhez. A tanulók aktív módon, életközeli gyakorlatok révén nyernek beavatást a társadalmi változások mikéntjébe: a *mindennapi rutincselekvések* számbavétele és *kritikai elemzése által*. A társadalomismeret tanulása nyújtson lehetőséget a *leíró, külső-szemlélő (megfigyelő)*, majd a *részvevő-értékelő magatartás* elsajátítására, amelyek komoly szocializációs lehetőségeket rejtenek magukban.

A társadalomismeret problematikája kapcsolódik az önismeret és az embertan tananyagához.

A 3-4. évfolyam két alapcélkitűzést valósít meg. Egyrészt átfogja a társadalomismeret kérdéskörének egészét az adott korosztály lehetőségei és korlátai között. Másrészt bevezetesként szolgál a későbbi évfolyamok társadalmi tanulmányaihoz, ismeretszerzési formákhoz.

Társadalomismeretet úgy érdemes tanítani a 3-4. évfolyamon, hogy a tantervben megjelölt szervezetekbe, helyszínekre valóságosan ellátogatnak a gyerekek. Mivel ez történhet akár rendszertelenül is, amikor pl. lehetőség van rá, nem szükséges óraszámhoz kötni. A látogatások szervezhetők szabadidőben, akár szabadnapokon, szükség esetén más tanítási óra terhére, pl. az anyanyelv keretében, mivel egy látogatás alkalmával kiváló és sokféle kommunikációs fejlesztés kínálkozik.

Tematikus tananyag, tanulási program, teljesítmény

3. évfolyam

A társadalomismeret tanulásának céljai a 3. évfolyamon

Ismerkedjenek meg a tanulók a termeléssel. Látogatások keretében szerezzenek élményeket és tapasztalatokat a termelés különböző formáiról, a termelési folyamat egyes munkatevékenységeiről. Tanulják meg elkülöníteni a nyersanyagot a készterméktől. Ismerjék meg a piac és a vásárlás alapfogalmait. Szerezzenek tapasztalatokat a különböző szolgáltatói tevékenységekről. Szerezzenek tapasztalatokat a piac működéséről is. Figyeljék meg a vásárlási szokások és a szükségletek közötti összefüggéseket, továbbá az eladás és kínálat, a keresleti ár és a valószínű ár közötti összefüggéseket. Ismerkedjenek meg a vásárlói és az eladói szerepekkel. Észleljék és értelmezzék a hiány és túlkínálat jelenségeit. Legyen lehetőségük az iskolai szervezet működésének, továbbá a különböző szervezeti szerepek, tevékenységek megfigyelésére és értelmezésére. Látogatások keretében ismerkedjenek a művelődési és az egészségügyi intézmények tevékenységével is. Tanulják meg értelmezni a közlekedés szerepét a mindennapi életben. Szerezzenek tapasztalatokat a rendőrség és tűzoltóság munkájáról. Mindezeket túl szerezzenek ismereteket és tapasztalatokat lakóhelyük és országuk fontosabb jellegzetességeiről.

	TEMATIKUS TANANYAG	TANULÁSI PROGRAM	TELJESÍTMÉNY	
			MINIMÁLIS	OPTIMÁLIS
I.	A TERMELES	ISMERETEK TANULÁSA, ÉLMÉNYEK, TAPASZTALATOK SZERZÉSE A TERMELES KÜLÖNBŐZŐ FORMÁIRÓL ÜZEMLÁTOGATÁSOK KERETÉBEN		
1.	<i>A nyersanyagok</i>	<i>A nyersanyagok felismerése és azonosítása az üzemlátogatások tapasztalatai alapján</i>	Felismeri legalább két-háromféle nyersanyagot a az üzemlátogatás keretében megfigyelt munkafolyamatban látottak közül.	Felismeri és meg tudja határozni a nyersanyag szerepét a megfigyelt munkafolyamatban.
2.	<i>A munkatevékenység</i>	<i>A munkatevékenységek felismerése és elemzése a termelés során</i>	Meg tudja nevezni az üzemlátogatás keretében megfigyelt munkafolyamat tevékenységeit.	Felismeri és meg tudja határozni a megfigyelt munkafolyamat egészében az adott tevékenységet.
3.	<i>A késztermékek</i>	<i>A késztermékek felismerése és elemzése (a minőségi és hibás termékek megkülönböztetése)</i>	Felismer és meg tud nevezni többféle késztermékeket.	Elemezni tudja a késztermékekkel szemben támasztott követelményeket.
4.	<i>A termelés folyamata</i>	<i>A termelés folyamatának, az egyes munkatevékenységek egymásra következésének értelmezése a látogatások tapasztalatai alapján</i>	Felismeri és el tudja különíteni az üzemlátogatás keretében megfigyelt termelés folyamatában a nyersanyagot, a munkatevékenységet és a készterméket.	Értelmezni tudja a termelés folyamatában a nyersanyag, a munkatevékenység és késztermék közötti összefüggéseket.

TÁRSADALOMISMERET 6 +0
8

II.	A PIAC ÉS A VÁSÁRLÁS	ISMERKEDÉS A PIAC ÉS A VÁSÁRLÁS ALAPFOGALMAIVAL LÁTOGATÁSOK KERETÉBEN		
1.	<i>A vásárlás és a kereslet</i>	<i>Vásárlási szokásaink és szükségleteink közötti kapcsolatok számbavétele, tapasztalatok felidézése</i>	Tud beszélni családjá vásárlási szokásairól.	Értelmezni tudja a szükségletek és vásárlási szokások közötti kapcsolatot.
2.	<i>Az eladás és a kínálat</i>	<i>Az eladás és kínálat közötti kapcsolat felismerése tapasztalatok alapján</i>	Ismeri az eladás és kínálat fogalmait.	Értelmezni tudja az eladás és kínálat kölcsönös összefüggéseit.
3.	<i>A keresleti ár és a valóságos ár</i>	<i>A keresleti ár és valóságos ár közötti összefüggések megfigyelése</i>	Ismeri a keresleti ár és a valóságos ár fogalmait.	Értelmezni tudja a keresleti ár és valóságos ár közötti különbségek összefüggéseit.
4.	<i>Vásárló és eladó</i>	<i>Vásárlói és eladói szerepek értelmezése tapasztalatok és helyzetgyakorlatok segítségével</i>	Ismeri a vásárlói és az eladói szerepeket.	Értelmezni tudja a kölcsönös érdekeltségeket a vásárlói és eladói szerepek között.
5.	<i>Hiány és túlkínálat</i>	<i>A hiány és túlkínálat jelenségeinek értelmezése tapasztalatok segítségével</i>	Ismeri a hiány és a túlkínálat fogalmait.	Értelmezni tudja a hiány és túlkínálat közötti összefüggéseket.
6.	<i>Vásárlás</i>	<i>Vásárlási szokások értelmezése saját tapasztalatok és eseteleírások segítségével</i>	Ismeri és el tudja mondani családjá vásárlási szokásait.	Értelmezni tudja a különböző vásárlási szokásokat és azok összefüggéseit.
III.	A SZOLGÁLTATÁS	TAPASZTALATOK SZERZÉSE A KÜLÖNBÖZŐ SZOLGÁLTATÓI TEVÉKENYSÉGEKRŐL LÁTOGATÁSOK KERETÉBEN		
1.	<i>Az iskola</i>	<i>Az iskola működésének megfigyelése és a különböző szerepek értelmezése</i>	Fel tudja sorolni a különböző iskolai szerepeket és a fontosabb tevékenységeket.	Önállóan értelmezni tudja a különböző iskolai szerepeket, a szerepeknek megfelelő tevékenységeket, valamint azok jelentőségét.
2.	<i>A művelődési intézmények</i>	<i>Különböző művelődési intézmények tevékenységének megfigyelése és leírása látogatások, élmények alapján</i>	Fel tudja sorolni a látogatások tapasztalatai alapján egy művelődési intézmény főbb tevékenységeit.	Elemezni tudja és össze tudja hasonlítani a különböző művelődési intézmények tevékenységét, azok jelentőségét az ember kultúrájában.
3.	<i>Az egészségügyi intézmények</i>	<i>Egészségügyi intézmények (orvosi rendelő, kórház stb.) munkájának megfigyelése és leírása látogatások, élmények alapján</i>	El tudja mondani egy egészségügyi intézmény fontosabb tevékenységeit.	Értelmezni tudja az egyes egészségügyi intézmények munkáját és azok jelentőségét az ember jelenlegi és későbbi életében.

4.	<i>A közlekedés</i>	<i>A közlekedés szerepének értelmezése a mindennapi életben</i>	Ismeri tágabb környezetének közlekedési viszonyait.	Értelmezni tudja a közlekedés mindennapi életben betöltött szerepét és a közlekedés esetleges hiányának következményeit.
----	---------------------	---	---	--

TÁRSADALOMISMERET 8 +0
8

5.	<i>A rendőrség és a tűzoltóság</i>	<i>A rendőrség és tűzoltóság munkájának megismerése tapasztalatok és eseteirások segítségével</i>	Fel tudja sorolni a rendőrség és tűzoltóság fontosabb tevékenységeit.	Értelmezni tudja a rendőrség és tűzoltóság munkáját vagy annak hiányát az emberek mindennapi életében.
IV.	A LAKÓHELY ÉS AZ ORSZÁG	ISMERETEK TANULÁSA, TAPASZTALATOK SZERZÉSE A LAKÓHELYRŐL ÉS AZ ORSZÁGRÓL		
1.	<i>A lakóhely szerepe, jelentősége, adatai (területe, lakossága, hagyományai, nevezetességei)</i>	<i>A lakóhely szerepének, jelentőségének tisztázása, adatainak egybegyűjtése</i>	El tudja mondani lakóhelyének fontosabb adatait.	Értelmezni tudja lakóhelye jelentőségét és szerepét a tágabb környezettel összefüggésben.
2.	<i>A lakóhely gazdasági, szolgáltatási kapcsolatai</i>	<i>A lakóhely különböző kapcsolatainak egybegyűjtése a látogatások tapasztalatainak segítségével</i>	Fel tudja sorolni lakóhelyének egy-két gazdasági és szolgáltatási kapcsolatát.	Önállóan értelmezni tudja a látogatások tapasztalatai alapján lakóhelyének kapcsolatait, ezek minőségét.
3.	<i>A megye és a megyeszékhely szerepe, jelentősége, főbb adatai (területe, lakossága, főbb szolgáltatásai, nevezetességei)</i>	<i>A megye és megyeszékhely jelentőségének, szerepének tisztázása, adatainak egybegyűjtése</i>	Fel tudja sorolni a megye és a megyeszékhely fontosabb adatait.	Ismeri és értelmezni tudja a megye és a megyeszékhely nevezetességeit, szolgáltatásait.
4.	<i>A főváros és az ország fontosabb adatai, nevezetességei</i>	<i>A főváros és az ország nevezetességeinek megismerése egyéni és közös tapasztalatok segítségével, főbb adatainak egybegyűjtése</i>	Fel tudja sorolni a főváros és az ország négy-öt fontosabb adatát és nevezetességét.	Önállóan értelmezni tudja a főváros és az ország nevezetességeinek jelentőségét.

Év végi követelmény

3. évfolyam

- a A termelő és szolgáltató szervezetekben kulturáltan viselkedik. Mondanivalóját pontosan fogalmazza meg (kérés, kérdés, tudakozódás, stb.)
- b Önállóan el tudja mondani a termelési folyamat elemeit (nyersanyag, tevékenység, késztermék), és felismeri azokat a meglátogatott termelő-szervezetekben (üzemben, gyárban).
- c A lakóhelyén el tudja különíteni a termelőszervezeteket (üzemet, gyárat) a szolgáltató-szervezetektől (fodrászat, üzlet). Meg tudja mondani, hogy mi a legfontosabb különbség köztük.
- d Szakszerűen meg tudja mondani, hogy mi a tanult szolgáltató- és termelőszervezetek feladata.
- e Eljátszott és valóságos vásárlási helyzetekben meg tudja nevezni a keresletet, a kínálatot, a felesleget és a hiányt. A közöttük lévő összefüggéseket el tudja mondani, le tudja olvasni grafikus modellről.
- f Ismeri lakóhelye, a megyeszékhely és a főváros fontosabb nevezetességeit, lakóhelye (szűkebb környezete) lényeges szolgáltatásait.
- g Rendszeresen hallgatja a híreket. A TV-ben, a rádióban, a napilapokban megpróbálja követni azokat a legfontosabb eseményeket, amelyek az országban történnek.
- h Évente többször is megy színházba, múzeumba, kiállításra, ha teheti.
- i Kiránduláson, kiállítás- vagy múzeumlátogatáson önállóan le tudja jegyezni a fontos adatokat.

A társadalomismeret tanulásának céljai a 4. évfolyamon

Tanulják meg a tanulók a család szokásaival és mindennapjaival kapcsolatos élményeiket, tapasztalataikat, ismereteiket feldolgozni, rendszerezni. Tanulják meg a családi adatok számbavételét és a családi munkamegosztás, napirend megfigyelését, leírását. Ismerkedjenek meg a családi költségvetéssel. Példák alapján tanulják meg értelmezni a család jogait. Szerezzenek ismereteket és tapasztalatokat a helyi társadalom működéséről, valamint a helyi önkormányzat, továbbá egy helyi társadalmi vagy politikai szervezet és vallási szervezet munkájáról. Tanulják meg számba venni a hátrányos helyzetben lévők gondjait, problémáit, azok megoldásának lehetőségeit. Szerezzenek ismereteket az állam és társadalom fontosabb jellegzetességeiről. Ismerkedjenek meg a helyi országgyűlési képviselő munkájával. Szerezzenek információkat az Országgyűlés, a kormány és a minisztériumok munkájáról.

	TEMATIKUS TANANYAG	TANULÁSI PROGRAM	TELJESÍTMÉNY	
			MINIMÁLIS	OPTIMÁLIS
I.	A CSALÁD	A CSALÁD SZOKÁSAIVAL ÉS MINDENNAPJAIVAL KAPCSOLATOS ÉLMÉNYEK, TAPASZTALATOK, ISMERETEK FELDOLGOZÁSA		
1.	<i>Családi adatok; munkamegosztás, napirend a családban</i>	<i>Családi adatok számbavétele; a családi munkamegosztás és napirend megfigyelése és leírása</i>	Fel tudja sorolni a családi adatait, a családtagok munkamegosztását és napirendjük elemeit.	Önállóan értelmezni tudja a munkamegosztás és napirend fontosságát a családban.
2.	<i>A családi költségvetés</i>	<i>Családi költségvetés készítése és elemzése</i>	El tudja mondani saját családjá költségvetésének fontosabb elemeit.	Elemezni tudja és össze tudja hasonlítani a különböző költségvetések eltérő elemeit.
3.	<i>A család jogai</i>	<i>A család jogainak megismerése és értelmezése példák segítségével</i>	Fel tudja sorolni a lényeges családi jogokat.	Értelmezni tudja a család jogait tetszőleges esettanulmányok kapcsán.
4.	<i>A család közös együttléte: kulturális és ünnepi szokások a családban</i>	<i>Kulturális és ünnepi szokások megismerése tapasztalatok és példák segítségével</i>	El tudja mondani saját családjá kulturális és ünnepi tevékenységeit.	Értelmezni tudja a család kulturális és ünnepi szokásainak jelentőségét.
5.	<i>Nevelés, gondoskodás a családban</i>	<i>A nevelés és gondoskodás szerepének értelmezése tapasztalatok és példák segítségével</i>	Tudja, mit jelent a nevelés és a gondoskodás a családban.	Értelmezni tudja az ember életében a nevelés és a gondoskodás fontosságát és folyamatos jelenlétét.
II.	A HELYI TÁRSADALOM	ISMERETEK TANULÁSA, TAPASZTALATOK SZERZÉSE LÁTOGATÁSOK KERETÉBEN A HELYI TÁRSADALOM MŰKÖDÉSÉRŐL		

TÁRSADALOMISMERET 11 +0
8

1.	<i>A helyi önkormányzat</i>	<i>A helyi önkormányzat munkájának tanulmányozása látogatások és egyéni tapasztalatok feldolgozásának segítségével (médiafigyelés, riport készítése az önkormányzat és a képviselőtestület tagjaival)</i>	Fel tudja sorolni a helyi önkormányzat fontosabb tevékenységeit.	Önállóan értelmezni tudja a helyi önkormányzatok munkáját, s be tudja mutatni a kérdéses jelenségeket.
2.	<i>Helyi társadalmi és politikai szervezetek</i>	<i>Egy helyi társadalmi és politikai szervezet (párt, egyesület, baráti kör stb.) tevékenységének tanulmányozása látogatási tapasztalatok feldolgozásával</i>	El tudja mondani a látogatások tapasztalata alapján egy szervezet fontosabb tevékenységeit.	Értelmezni tudja a szervezet helyi társadalomban betöltött szerepét.
3.	<i>Helyi vallási szervezet</i>	<i>Egy helyi vallási szervezet tevékenységének tanulmányozása látogatások és példák segítségével</i>	El tudja mondani a látogatások tapasztalatai alapján egy helyi vallási szervezet tevékenységét.	Értelmezni tudja egy helyi vallási szervezet működésének jelentőségét az emberek közösségi életében.
4.	<i>Szociális problémák (munkanélküliek, létminimum alatt élők, hajléktalanok, betegek)</i>	<i>A hátrányos helyzetben lévők gondjainak, problémáinak számbavétele, elemzése tapasztalatok és példák segítségével</i>	El tudja mondani, hogy mit jelent a létminimum, s hogy a környezetében milyen lehetőségek vannak a rászorultak, hajléktalanok segítésére.	Önállóan elemezni tudja a szociális problémák természetét.
III.	ÁLLAM ÉS TÁRSADALOM	ISMERETEK TANULÁSA, TAPASZTALATOK SZERZÉSE AZ ÁLLAM ÉS TÁRSADALOM KAPCSOLATÁRÓL		
1.	<i>A helyi országgyűlési képviselő</i>	<i>A helyi országgyűlési képviselő munkájának megismerése különböző tapasztalatok segítségével (látogatás, riport, médiafigyelés)</i>	Meg tudja mondani a helyi országgyűlési képviselő nevét, fel tudja sorolni fontosabb tevékenységeit.	Önállóan fel tudja dolgozni a helyi országgyűlési képviselő munkájáról szerzett tapasztalatait.
2.	<i>Az Országgyűlés</i>	<i>Információk szerzése az Országgyűlés munkájáról a médiafigyelés tapasztalatainak felhasználásával</i>	El tudja mondani az Országgyűlés fontosabb tevékenységeit.	Értelmezni tudja az Országgyűlés munkáját önálló témafeldolgozás keretében.
3.	<i>A kormány és a minisztériumok</i>	<i>A kormány és a minisztériumok munkájának számbavétele, értelmezése dokumentumelemzések és médiafigyelések segítségével</i>	Meg tudja mondani a kormányfő, a kormány két-három tagjának, és legalább három minisztérium nevét, fel tudja sorolni fontosabb tevékenységeiket.	Értelmezni tudja önálló témafeldolgozás keretében a kormány és minisztériumok munkáját.
4.	<i>A köztársasági elnök</i>	<i>Információk szerzése a köztársasági elnök munkájáról</i>	Tudja a köztársasági elnök nevét és fontosabb tevékenységeit.	Önállóan értelmezni tudja a köztársasági elnök munkáját.

Év végi követelmény

4. évfolyam

- a) Tud olyan leíró szöveget mondani, amely tartalmazza családja legfontosabb adatait, a családi költségvetés főbb tételeit és preferenciáit, családja kulturális szokásait, például be tudja mutatni a családjában megnyilvánuló gondoskodás és nevelés jellemző vonásait.
- b) Önállóan tud szöveget alkotni a lakóhelyén mutatkozó, a látogatások idején vagy máskor megismert vagy megtapasztalt szociális problémákról.
- c) Adatok felidézésére képes a helyi önkormányzatról (a polgármester neve, az oktatással, a szociális ügyekkel foglalkozó képviselők neve, körzetük képviselőjének neve, lakhelye, a polgármesteri hivatal helye stb.). Ismertetni tud néhány problémát, amelyekkel a képviselőtestület aktuálisan foglalkozott.
- d) Tudja lakóhelyének országgyűlési képviselőjének nevét. Tud az Országgyűlést éppen foglalkoztató ügyek közül néhányat felidézni.